

K PROTISLOVENSKIM MANIFESTACIJAM V TRSTU

KATERI JE NAJNUJNEJŠI UKREP DR. PALAMARE

Spoštovanje podpisanih pogodb in krščanske morale je „izdajstvo“ - „Katerokoli dejanje take vrste se bo kaznovalo“

V nedeljo se je v Trstu pripetilo nekaj, kar nam obuja spomine na čase fašizma. Pred pravkar otvorjenim slovenskim dornim zavodom, Tržaško kreditno banko v ulici Fabio Filzi, se je okoli poldneva pojavila precejšnja gruča italijanskih dijakov in dijakinj, začela demonstrirati proti Slovincem ter prepevati sramotilne pesmi zoper Jugoslovane in Jugoslavijo.

Istočasno so mladostniki trosili hujska-joče letake, s katerimi pozivajo »meščane«, naj se upro »slovanskemu prodiranju v Trstu, katero postaja čedalje bolj nevarno, zahrbtno in množično«. Slovenci si pridobivajo v mestu vodilne gospodarske postojanke, kakor najbolj dokazuje zadnji »kaj resen primer« (ben bran zoper episodio), ko je bilo izdano »dovoljenje, da se otvori ena slovenska banka«.

K temu prihaja še, je pisano v letaku, da so »oblastva začela popuščati nesmiselnim in nezakonitim zahtevam po dvojezičnosti v javnih uradih, ki jih stavi neznatna manjšina, postajajoča zaradi naše šibkosti in odjenljivosti čedalje objestnejša«. Razglas se končuje s pozivom na Tržačane, naj se postavijo »v bran zoper neovirano vdiranje Slovana (dello slavo) v mesto. Živela Italija! Živel italijanski Trst!«

GAZENJE LONDONSKE POGODBE

Te ščuvajoče letake so demonstranti širili tudi po drugih ulicah središča mesta in v četrti Sv. Jakoba. Podpisano je združenje La Giovane Italia, katerega voditelji so policiji dobro znani, ker gre za fašistično organizacijo z uradno potrjenimi pravili. Za hujskanje na Slovence so odgovorni tudi misovci sami, ker je bil letak v ponedeljek zvečer slovesno prečitan ravno tako na nekem njihovem zborovanju v Trstu. Misovski voditelji so tudi znani policiji.

Oblastva bi morala po našem krivce klicati na odgovornost, ker gre za dejanja, ki so po londonski pogodbi očitno kazniva. Tretji člen Posebnega statuta je namreč nadvse jassen in se glasi: »Izzivanje narodnostne in plemenske mrznje je na obeh področjih prepovedano in katerokoli dejanje te vrste se bo kaznovalo«. Če za rimsko vlado in njenega najvišjega predstavnika na Tržaškem dr. Palamaro mednarodna pogodba iz l. 1954 ni le kos papirja, je nujno potrebno, da se prevzete obveznosti izpolnijo ter napravi konec čedalje hujskemu netenju narodnostne mrznje na vzhodni meji države.

To zahtevata že čast in ugled Italije, pa tudi življenjske koristi sosednih narodov

na Jadranu. Njihovi odgovorni voditelji se zadnje čase na vse načine trudijo, kako bi stare spore pokopali ter na najrazličnejših področjih ostvarili tesno sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo.

DELO DRŽAVNIKOV SPROTI PODIRAJO

Pri tem so si v svesti, da se pravo in trajno prijateljstvo ne more uresničiti, ako ima zaslombo samo v vladah in ozkem krogu gospodarstvenikov, ampak mora biti zakoreninjeno tudi v čustvovanju in mišljenju širokih ljudskih slojev. Prvi pogoj v današnjih časih pa je, da obe državi ravnanata z narodnimi manjšinami na svojem ozemlju zares pravično, pošteno in širokosrčno. V ta namen je bil ustanovljen mešani italijansko-jugoslovanski odbor, ki pa naletava pri svojem že tako neverjetno počasnem delovanju zlasti med tržaškimi nacionalisti na naravnost strahovit odpor.

Ob najskromnejšem poskusu, da bi se tukajšnjim Slovincem priznala tudi najneznatnejša pravica, ki jo predpisuje londonski dogovor, bruhnejo od vseh strani divji protesti v časopisju, najrazličnejše organizacije kriče, kot bi se bližal vesoljni potop. Človeku se zdi, kakor da bi bili zastopniki Italije v mešanem odboru sami možje, ki ne vedo, kaj je v korist države. V javnosti zaplamti gonja proti njim in Slovanom obenem. Kar odgovorni predstavniki obeh držav mukoma grade, narodni zagrizenci sproti v javnem mnenju porušijo in ozračje postaja na meji države čedalje bolj strupeno.

Kaj je učil Luigi Sturzo

Tolike protikršćanske narodne zagrizenosti kot v Trstu zaman iščeš med katoličani v Evropi. In gospodje se niti ne zavedajo, v kako kričeče nasprotje so zašli z nauki pokojnega Sturza, katerega so ravno te dni slavili kot veleumega ideologa, čigar življenjsko delo hočejo zvesto nadaljevati.

Sturzo pa je že l. 1924 v knjigi Popolarismo e fascismo o nacionalizmu dejal, da je njegov »teoretični temelj poganski in nemoralen«, v kolikor proglašala narod za najvišjo etično vrednoto, ki je sama sebi namen, v kolikor »zatihta moralno enakost ljudi in ljudstev«, proglašala »moč in nasilje za dovoljeni sredstvi pri urejevanju družbe ter ju postavlja iznad države in zakonov«.

Sturzo v svoji knjigi ni zavračal le nacionalizma fašistov, ampak, kot izrečno po-

Najbolj žalostno pa je, da pri razpihovanju nevarne narodnostne in plemenske mrznje ne sodelujejo le fašisti, temveč tudi organizacije, ki veljajo sicer za resne, tako na priliko celó predstavniki tukajšnje Ital. Kat. Akcije. Naše bralce smo že svoj čas obvestili, kako je njeno glasilo Vita Nuova označilo javno rabo slovenščine v Trstu za nekaj »protiprirodnega«, četudi gre za pravico, zajamčeno nam v italijanski ustavi, v mednarodnih pogodbah in v krščanski morali.

KRIČEČE RAZMERE

Tako si drzne pisati verski list, katerega urejujejo katoliški duhovniki in ki se stalno priporoča s prižnic ter prodaja na vratih tržaških cerkva. Če upoštevamo, kolik vpliv ima Cerkev na množice, si lahko predstavljamo, kako pogubno kvarijo taki italijanski dušni pastirji miselnost širokih slojev Trsta ter onemogočajo slednje pošteno in človeško sožitje obeh tu živečih narodov in sosednih držav na Jadranu.

In zdi se, da je njihova zakrknjenost naravnost neozdravljiva, saj smo 8. oktobra morali v našem listu zabeležiti, kako se je glasilo Kat. Akcije iznova zagnalo proti dvojezičnosti ter šlo to pot še mnogo dalje: Vita Nuova je zagrozila kršč. demokratiški rimski vladi, da jo »tržaško ljudstvo« utegne nekega dne klicati na odgovornost zaradi »izdajstva«. **Spoštovanje mednarodnih pogodb in predpisov krščanske morale je torej za te katoličane izdajstvo!**

udarja, tudi mnogih katoličanov. Človek ima vtis, da je pisal kakor nalašč za večino današnjih italijanskih duhovnikov in vodilnih laikov na Tržaškem.

TREBA NEKAJ ODLOČNEGA STORITI

Razmere, v katerih živimo, so vsekakor, kot slednji slepec vidi, neznosne. Kako naj v obmejnih krajih zavlada mir in se razvije prijateljsko sodelovanje med sosednima narodoma in državama, ako se pri nas družijo v enoten protivladni, protimanjšinski in protislovanski tabor fašisti, vse mogoče »demokratske« organizacije, sama vladna Kršč. demokracija in celó vodje Kat. Akcije, ki vsi ne delajo drugega, kot razpihujejo narodno in plemensko mrznjo?

Temu stanju morajo odgovorni ljudje brezpogojno napraviti konec. In to ni tež-

RADIO TRST A

Nedelja, 18. oktobra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Slovenska zborovska glasba; 18.30 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: Omar Hajam (J. Tavčar); 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 19. oktobra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše: Oddajnik na otoku, radijska slikanica (Zora Tavčar-Rebulova), 3. slika: Dečka snujeta beg. Igrajo člani RO, nato Vokalni kvintet Zarja; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna. Približno ob 21.40: Mala literarna oddaja.

Torek, 20. oktobra, ob: 12.55 Orkester Marek Weber; 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel — Aves-dal; 18.00 Simfonični koncert orkestra in zbora Dunajske državne Opere s sodelovanjem mezzosopranistke Anamarije Iriarte, ki ga vodi Mario Rossi — Prokofjev: Aleksander Nevski, kantata op. 78; 19.00 Šola in vzgoja — Anton Kacin: Vzroki slabih uspehov v jesenskem roku; 21.00 Ilustrirano predavanje — Mirko Javornik: Zgodovina odkrivanja sveta — III. del Azija — Dediči Džingis Kanovega carstva; 22.00 Umetnost in življenje — Miran Pavlin: Rimska galerija Borghese; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — Marko Tajčević.

Sreda, 21. oktobra, ob: 18.00 Z začarane police — Zora Kafol: Trduško, Počasne in Navihanko; 18.10 Rahmaninov: Koncert št. 3 v d-molu, op. 30; 18.45 Vaški kvintet; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 Seviljski brivec, komedija v treh dejanjih (Pierre Augustin Caron de Beaumarchais — Matej Smalc), igrajo člani RO.

Četrtek, 22. oktobra, ob: 18.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — Morski svetilnik v novem veku; 18.45 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Širimo obzorja — Vzori mladini — Saša Martelanc: Eddie Axlord; 21.00 Obletnica tedna — 200-letnica rojstva Georgesa Jacquesa Dantona (Mirko Javornik); 21.15 Simfonični koncert orkestra Tržaške filhar., ki ga vodi Efrem Kurtz s sodelovanjem flautistke Elaine Shaffer — Bach: Suita št. 2 v h-molu za flauto in godala; Mozart: Koncert v G-duru za flauto in orkester; Beethoven: Simfonija št. 1 v C-duru, opus 12. Približno ob 22.10: Iz sodobne književnosti — 63 knjig zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev (Martin Jevnikar).

Petek, 23. oktobra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa — Prepír v družini; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.20 Zagrebški zbor »Vatroslav Lisinski«; 22.00 Znanost in tehnika — Aljoša Vesel: Žičnica pod Mont Blancem.

Sobota, 24. oktobra, ob: 14.45 Poje Majda Sepe ob spremljavi orkestra Franca Russa; 16.00 Predavanje — Umberto Urbani: Dante in Slovani; 17.00 Koncert pianista Marjana Lipovška — Peričič: Sonatina; Milojevič: Stiri skladbe, op. 23; 18.10 Jugoslovanske narodne pesmi in plesi; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 21.00 Srečanje na pol poti, enodejanka (August Kotzebue — Edvard Martinuzzi). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

18. oktobra, **nedelja**: Luka
19. oktobra, **ponedeljek**: Peter Alk.
20. oktobra, **torek**: Janez Kancij
21. oktobra, **sreda**: Uršula
22. oktobra, **četrtek**: Vendelin
23. oktobra, **petek**: Roman
24. oktobra: Rafael

V 37 urah

Ameriška zrakoplovna družba PAA je uvedla progo, ki vozi potnike iz New Yorka preko Londona in čez Nemčijo do Indije in od tod nad Kitajsko, Japonsko in Havajskimi otoki nazaj v Ameriko. Pot okoli sveta traja le 37 ur in stane od 700 tisoč do 1 milijona 350 tisoč lir. Cena je odvisna od razreda, ki si ga potnik zbere. Na letalu je prostora za 179 oseb. Družba bo do konca leta opravljala redno potovanje okoli sveta štirikrat tedensko.

Velika Mac Millanova zmaga

Konservativci so prejšnji četrtek dobili pri parlamentarnih volitvah tako večino, da bodo nadaljnjih 5 let vodili Veliko Britanijo. V zbornici ima namreč Mac Millan 365 poslancev, laburisti pa le 258, se pravi več ko sto manj. Delavski vodja Gaitskel je, brž ko je zvedel za svoj poraz, poslal Mac Millanu brzojavko, v kateri svojemu nasprotniku čestita in mu želi mnogo uspeha. Taki so angleški politični običaji.

Mac Millan je zmagal predvsem zavoljo tega, ker se je uspešno boril za sporazum med vzhodnim in zapadnim svetom in za trajen mir, po katerem tudi britansko ljudstvo srčno hrepeni. Poslansko mesto si je osvojil tudi 84-letni Winston Churchill.

Sestanek na najvišji ravni

Uspeh Hruščevega potovanja v Ameriko je za zdaj viden v tem, da se bodo Eisenhower, Macmillan, De Gaulle in Hruščev sestali ter začeli razpravljati o spornih vprašanjih, ki razdvajajo svet. Eisenhower je pristal na to, da se zasedanje skliče meseca decembra, ako se Hruščev strinja.

Prej se pa hočejo Amerikanci posvetovati s svojimi zavezniki in se z njimi dogovoriti, kaj je treba od boljševikov zahtevati. Ravno tako se morajo Rusi sporazumeti s Kitajci, zakaj ti niso prav nič navdušeni, da se brez njihovega sodelovanja rešujejo veliki mednarodni spori. Hruščev je bil zastran tega že v Pekingu in imel več razgovorov z Mao Tse Tungom. Zapadnjaki imajo pa največje težave z Adenauerjem, ki se boji, da bi se sporazum utegnil skleniti na račun Nemčije.

Brezdvomen napredek pa je že v tem, da se bo vrhunski sestanek sploh sklical.

Borba proti raku

Graški vseučiliški profesor dr. Möse upa, da mu je uspelo odkriti bakterije, s katerimi bo ozdravil za rakom bolne ljudi, ne da bi poškodoval zdrave dele njihovega telesa. Znanstvenik je vbrizgal bakterije bolnim mišim in prej trda oteklina se je začela mehčati, dokler ni počila in se izcedila. Zdravljenje je trajalo vsega le 12 dni.

Skoro istočasno prihajajo vesti iz Amerike, da se je zdravnikom iz San Francisca posrečilo najti bakterije, podobne tistim, ki jih je odkril dr. Möse. Če se odkritje obnese, bo to važen mejnik v zdravniški znanosti, katera že desetletja zaman išče učinkovito zdravilo zoper eno najhujših bolezní našega časa.

Značilno je, da so z izidom volitev zadovoljni tudi v Kremlju. Saj je Hruščev bil svoječasnega obiska Mac Millana v Moskvi tako vesel, da je v šali vzkliknil: »Če bi bil Anglež, bi tudi jaz glasoval za konservativce!«

CHURCHILLOVO MNENJE

Stari državnik je prejšnji teden imel govor, v katerem je povedal svoje mišljenje o bodočih odnosih med zapadnim svetom in Rusijo. »Jaz sodim,« je dejal, »da se zdaj bolj kot že dolgo časa bližamo pozitivnim in plodnim pogajanjem s Sovjetsko zvezo.«

Položaj v Alžiriji

Dne 16. septembra je De Gaulle, kot vemo, pred mednarodno javnostjo izjavil, da Francija priznava Alžircem pravico do samoodločbe. Najkasneje v štirih letih naj z ljudskim glasovanjem sklenejo, ali hočejo postati samostojna dežela v okviru Francosko-afriške skupnosti ali se pa od Francije popolnoma odcepiti.

Alžirski uporniki, oziroma njihova vlada v inozemstvu, ki ji načeluje Ferhat Abbas, te ponudbe ni odbila, ampak predlagala, naj se Francija začne z njo o stvari pogajati. De Gaulle doslej tega ni mogel storiti, ker je mnenja, da Ferhat Abbas nima pravice govoriti v imenu vseh Alžircev, temveč samo svojega gibanja. Ves alžirski narod bo lahko prišel do besede samo v ljudskem glasovanju, ki se bo priredilo, ko zavlada v deželi mir.

Nové ponudbe

Medtem je francoski načelnik vlade Debré stavil pred dnevi alžirskim vstajnikom novo ponudbo. Da se prelivanje krvi ustavi, lahko pridejo odposlanci Ferhat Abbase vsak čas na pogajanja v Paris. Zajamčeno jim bo, da lahko, če ne pride do premirja, svobodno zapuste Francijo ter se vrnejo v inozemstvo.

O politični bodočnosti Alžirije se v Parizu ne bodo pogajali, ker bo o tem odločalo ljudsko glasovanje. Sedaj gre le za to, da se ustavijo boji in podpiše premirje. Francija je pa voljna dati vsa jamstva, da bo prihodnje glasovanje zares svobodno in se izvedlo, če treba, pod mednarodnim nadzorstvom.

Miroljubni svet upa, da se je navzlic vsem težavam odprla pot, vodeča h koncu krute alžirske vojne in k zadovoljivi rešitvi vprašanja, ki ne muči le Francije, marveč zelo resno ogroža tudi slogo vsega zapada.

Kateri je najnujnejši ukrep dr. Palamare

(Nadaljevanje s 1. strani)

ko izvesti, saj zastopuje da dr. Palamara na ukaz vlade objavi en sam odlok: Z njim naj, kot predpisuje 3. člen Posebnega statuta, določi kratkomalo občutne kazni, ki zadenejo vsakogar, kdor izziva pri nas »narodnostno in plemensko mržnjo«, pa se bodo hujskači kaj kmalu streznili in pomirili.

Kazni naj veljajo ravno tako za osebe

kot za organizacije in zlasti — za časopise, ki imajo največjo odgovornost za oblikovanje javnega mnenja. Udariti treba slednjega krivca, naj bo pristaš vlade ali opozicije, laik ali duhovnik, Italijan ali Slovenec. Če dr. Palamara ne izda takega ukrepa, bosta Italija in Jugoslavija zidala na pesku in bi bilo najbolj umestno, da se Posebni statut vrže med staro šaro ter mešani meddržavni odbor razpusti.

Pred „revolucionarnimi“ ukrepi

Kolik pomen ima nafta za gospodarstvo Evrope in zlasti za njeno industrijo, ve slednji naš bralec. Dragocena tekočina prihaja k nam v glavnem iz Srednjega vzhoda skozi Sueški prekop, toda nova ležišča odkrivajo in postopoma že izkoriščajo tudi v Severni Afriki, v puščavi Sahari in na Siciliji. Italija računa, da bo v enem desetletju lahko s svojo nafto zadostila lastnim potrebam in jo celo izvažala v srednjo Evropo.

Se večje upe stavi Francija na petrolejske vrelce v Sahari. Že l. 1965 naj bi pustinja dajala nič manj ko 28 milijonov ton nafte. Ta količina, in če upoštevamo še ležišča, ki jih Francija poseduje na Srednjem vzhodu, bi bila zadostna ne le za njene domače potrebe, temveč bi Francozi lahko zalagali z gorivom tudi Nemčijo.

To so vzroki, zakaj Francozi in Italijani že danes mislijo na to, kako bi na najcenejši način spravljali važno gorivo v notranjost Evrope. In pri tem so prišli na naravnost »revolucionarno« misel, da bi zgradili take naftovode, ki bi iz Genove, Marseja in Benetk dovažali petrolej čez visoke planine v Švico, Nemčijo in Avstrijo.

Trije naftovodi

Prvi vod naj bi šel iz Genove skozi Piemont in bodoči predor Sv. Bernarda do mesta Aigle, od tod do prestolnice Švice, Berna, in naj bi se končal na Bavarskem v okolici Münchena. Dolg bi bil 1.100 kilometrov in stal 350 milijard lir. Gradnja naftovoda bo dovršena že l. 1962. Pri uresni-

čevanju načrta sodelujejo Italijani, Švicarji in skupina nemških bank.

Drugi naftovod, na katerem že delajo, pojde iz francoskega пристanišča Marseja skozi Strassburg do mesta Karlsruhe in morda do Frankfurta. Dolg bo 700 do 800 kilometrov in stal spet milijardne zneske. Poleg francoskih družb sodeluje pri stvari še 19 nemških in udeležen je pri tem velikopoteznem podjetju tudi kapital iz Združenih držav. Ta naftovod gradijo Francozi kot tekmeči tistega, ki se namerava zidati iz Genove do Münchena.

Benetke — Trst

Tretji naj bi šel iz Benetk do bavarske prestolnice Münchena. Njegova prednost je v tem, da bi bil dolg le okrog 400 km, torej mnogo krajši kot ostala dva. Tekel naj bi vzporedno z nameravano sodobno avtomobilsko cesto Benetke - München in stal največ 800 milijonov mark ali nad sto milijard lir.

Razume se, da bi isti naftovod ravnotako lahko teklen namesto iz Benetk iz Trsta proti Bavarski. Če bi rimska vlada hotela našemu mestu pomagati iz gospodarske stiske, bi to morala narediti, a ji niti v misel ne seže, da bi to storila. Odločila se je, da dà prednost Benetkam in pusti Trst na cedilu. Beneško luko namerava, kot berno, močno razširiti, tako bi v njej lahko pristajali tudi prekomorniki do 100 tisoč ton nosilnosti! Benetke naj bi postale kot v starih časih »pristanišče južne Nemčije«, Trst naj pa vrug nosi, kamor hoče!

Dachauske mučilnice - plesišča

V Bruslju, glavnem mestu Belgije, ima sedež mednarodni odbor bivših Hitlerjevih internirancev, ki so si rešili življenje iz taborišča v Dachau. Njegova težnja gre za to, da bi se taborišče spremenilo v muzej, ki bi Nemce in človeštvo trajno spominjal na grozote Hitlerjeve dobe.

Pred kratkim je odbor objavil poročilo, iz katerega izhaja, da krščansko-demokratska Adenauerjeva Nemčija te zahteve bivših internirancev niti najmanj noče podpirati. Barake bivšega taborišča, kjer so ljudi mučili in morili, se polagoma tako spreminjajo, da jih ni mogoče več prepoznati. Prostorji, kjer so nacistični divjaki secirali trupla svojih žrtev, so pretvorili v trgovino jestvin, tam, kjer so nacistični krvniki obličali internirance z ledeno vodo, da preizkusijo, do katere mere lahko prenese človeško telo mraz, je zdaj mecnica.

V oddelku, nekoč namenjeno za zbirališče pripornikov, določenih, da končajo življenje v plinskih celicah, so zdaj priredili — javna plesišča. V prostorih, kjer so interniranci množično umirali za tifusom, je danes osnovna šola.

Nepopoljšljivi nacionalisti

Zdi se, da se občina Dachau, katere ime se s studom izgovarja po vsem svetu, trudi na vse načine, kako bi čimprej taboriški prostori zginili in sploh pozabile strašne stvari, ki so se v Dachau godile. Zato puščajo oblastva namenoma staro tabori-

šče, da razpada, ter nočejo ugoditi zahtevi bivših internirancev, da bi se ohranilo kot mednarodni spomenik v svarilo zanamcem.

Tudi bonnska vlada noče prošnji ugoditi, čeprav je bil sam Adenauer od nacistov preganjan. Njegov nacionalizem je pač močnejši od vsega drugega ter mu narekuje, naj se pozabijo zločini tretjega Reicha, ker gre navsezadnje za njegovo nemško domovino. Tako so delali Nemci tudi po prvi svetovni vojni ter popolnoma pozabili, da so jo zakrivali.

Podobno ravnajo zdaj ter vzgajajo mladino spet v nacionalizmu. To velja tudi za avstrijske, prav posebej pa še za koroške Nemce, ki brez usmiljenja raznarodujejo in zatirajo svoje slovenske sodeželane.

Premalo šol

Bivši ministrski predsednik Zoli je pripravil za senat poročilo o desetletki, ki jo namerava Italija uresničiti, da bi priskrbel prebivalstvu zadostno število sodobnih šol. Po zadnjem štetju, pravi Zoli, je v republiki nič manj ko 5 milijonov 456 tisoč oseb, ki ne znajo pisati in čitati. Če naj se po desetletnem načrtu uvede obvezni pouk do končanega 14. leta, bo potrebnih za osnovne šole vsega skupaj 48.000 novih učiteljev, za srednje šole pa 18.000 profesorjev.

Novih šolskih prostorov (razredov) bo treba do l. 1969 zgraditi 130 tisoč. Za izvedbo desetletke bo država potrošila 1.385 milijard lir.

Po svetu

ZDA — Allan Bond, pismonoša iz mesta Sierra Madre, je bil razglašen za najurnejša pismonoša v Združenih državah. Svoj posel opravlja na kotalkah.

— 0 —

Neka njujorška časnikarka je izračunala, s kakšnim orodjem ljudje na svetu sprejemajo vsakdanjo hrano. Po njeni statistiki 530 milijonov ljudi je s paličicami, 320 milijonov uživa hrano z nožem, vilicami in žlico, vse ostale stotine milijonov (in teh je več kot 800) pa se poslužuje pri jedi — še prstov.

ANGLIJA — Neka skladateljica je napisala za velik orkester simfonijo, ki opisuje pečene prašičke na ražnju. Med igranjem slišite cvrčanje, kakor da bi maščoba kapljala na ogenj.

— 0 —

Gospodu Jenningsu iz Manchestra se je posrečilo dobiti kaj čudne sadeže: križal je namreč limone in paradižnike.

— 0 —

V Durhamu sta se poročila Florence in William Bollard, ki sta verjetno najstarejša mladoporočenca na svetu. Njemu je 90, njej pa 71 let.

JUGOSLAVIJA — Vasica Miolice blizu Trogira je nedavno praznovala velik dogodek. Petindvajset let se namreč v tej vasi ni rodila nobena deklica. Letos je ta sreča končno doletela Mirka in Ano Tomaša.

NEMČIJA — V nekem mestecu pri Hannoveru je bogata vdova te dni zapustila vse svoje imetje goski. Sorodniki lahko dedujejo šele po goskini »naravni smrti« — pravi oporka. Ker je vdova poslednjo željo jasno obrazložila, so sodniki dedičem pritožbo odbili. Goska je vdovi ob neki priložnosti rešila življenje.

FRANCIJA — Igralcem se v bodoče ne bo treba več naučiti vlog na pamet. Neki inženir je izdelal poseben mikroskopski radijski sprejemnik, ki ga igralci morajo samo vtakniti v uho in ponavljati besedo za besedo, katere bere šepetalec, skrit za kulisami, v pripravo. Nov način so že uspešno izkusili v Parizu.

Najdražja polenta na svetu

Prejšnji teden je prišel v Padovo po opravkih trgovec Narcis Pressaglia. Na postaji sta ga dva neznanca pregovorila, da kupi za 3 milijone lir kar pol kg kokaina. Sleparka sta natvezla možu, ki je že računal na stoteren dobiček, da mora »zaradi varnosti« iti po blago v Gradiško pri Gorici. Od tu sta ga zvalila v Trento, kjer sta mu izročila beli prašek, on pa njima milijone.

Kasneje se je izkazalo, da je »kokain« bil na drobno zmleta bela koruzna moka, pomešana z bikarbonatom. Osleparsjenec je zadevo javil policiji, s katero bo pa še sam imel velike sitnosti. Prav mu je!

NE POTREBUJEJO PAPIRJA

Statistika nam odkriva, da Italija porabi zelo malo papirja v primerjavi z drugimi deželami. Letna potrošnja na prebivalca znaša v Italiji 24 kg, v Ameriki pa 189. Italijanska republika stoji šele na 22. mestu med potrošnicami papirja.

Tržaškega

TRŽASKI POKRAJINSKI SVET

V ponedeljek se je pričelo jesensko zasedanje tržaškega pokrajinskega sveta. Predsednik prof. Gregoretti je najprej počastil spomin pred kratkim umrlih senatorjev Sturza in De Nicole in zatem prebral dolgo poročilo o razgovoru, ki ga je tržaško odposlanstvo imelo s predsednikom vlade Segnijem. Komunistični poslanec Tominec je pripomnil, da je odposlanstvo sicer v Rimu opravilo uspešno delo, a da so tukajšnja osnovna gospodarska vprašanja kljub temu ostala nerešena, kajti od vlade so Tržačani doslej prejeli le določene obljube. Tominec je zato predlagal, naj svet ponovno pretrese tukajšnji gospodarski položaj, in v imenu svoje politične stranke predložil v razpravo posebno resolucijo.

Predsednik Gregoretti je ta predlog odločno zavrnil, češ da je treba z zaupanjem čakati, da vlada izpolni obljube. Pripomnil je nadalje, da bo položaj verjetno krenil na bolje že ob skorajšnjem prihodu podtajnika Russa v Trst, ter obenem sporočil, da je generalni komisar Palamara že sestavil besedilo odloka, s katerim se ustanavlja v luki svobodno industrijsko področje.

Po daljši razpravi, v katero so posegli svetovalci raznih strank, je bila soglasno sprejeta resolucija, ki med drugim izraža upanje, da se bodo obljube vlade čimprej izpolnile.

Načrt za slovensko gimnazijo

V začetku zasedanja je svet potrdil izvolitev novega svetovalca komunista Antona Gerlanca. Ta je po narodnosti Slovenec in je zasedel mesto dr. Sartorija, ki je bil službeno premeščen v Milan.

Predsednik Gregoretti je na koncu seje še poročal o delovanju pokrajinskega odbora ter o javnih delih, ki so že v teku ali so na tem, da se prično uresničevati. Med drugim je poročal, da Ravnateljstvo javnih del pripravlja načrt novega poslopja, kjer bosta imeli prostore slovenska višja gimnazija in trgovska akademija. Za to stavbo je določenih 180 milijonov in jo bodo sezidali v okolici Sv. Ivana, v kraju, ki ga domačini imenujejo Sovranišče.

Kraj je sicer lep in slikovit, vendar menimo, da je povsem odročen, saj se nahaja skoraj v Podlonjerju. Za naše dijake bi bilo neprimerno boljše, če bi stavbo zgradili v središču mesta.

Mavhinje:

ODPRLI SO ITALIJANSKI OTROŠKI VRTEC

Pred dnevi so ob vходу v našo vas odprli v zasebnem posloplju italijanski otroški vrtec, v katerega zahaja, kot slišimo, devet otrok. Vsi izhajajo iz družin, ki so se pri nas naselile šele pred nekaj leti. Nekateri starši so sicer po narodnosti Slovenci, a ker so v službi pri civilni policiji ali pri financih, svojo narodnost iz golega oportunitizma kratkomalo zatajijo.

Na novo priseljene družine imajo mnogo naraščaja, kar je najboljše razvidno iz števila šoloobveznih otrok. Medtem ko je v slovenski osnovni šoli vpisanih 18 učencev, jih je v italijanski 15, a vanjo zahaja le 12

otrok ter imajo letos dva učitelja. Italijansko šolo so v naši vasi odprli pred 3 leti.

Mavhinje so danes zaradi stalnega priseljevanja znatno spremenile svojo narodnostno lice, kar se ni zgodilo niti za časa najhujše fašistične strahovlade.

Prosek:

JUGOSLOVANSKI ŠPORT IN TELEVIZIJA

Med našo športno mladino je bilo prejšnji teden veliko zanimanja za nogometna srečanja med ekipami Jugoslavije in Madžarske. Ko se je zvedelo, da bo dve glavni tekmi prenašala jugoslovanska radiotelevizija, so se v gostilnah, kjer lahko gledaš tudi jugoslovanski spored, že kmalu popoldne začeli zbirati številni ljubitelji športa.

Nad vse zanimivo je, da so ta dan prišli na Prosek tudi številni mladinci iz Sesljan, Devina in drugih vasi, ki so od nas oddaljene tudi po 20 km. Očitno je, da v tamkajšnjih vaseh ne morejo gledati jugoslovanskega televizijskega sporeda. Zakaj ne morejo, nismo mogli natančno ugotoviti.

V nedeljo smo ponovno spoznali, da naša mladina pozorno spremlja športne dogodke v Jugoslaviji in da bi gotovo rada gledala tudi ostali televizijski spored, če bi ji bilo to omogočeno.

Zal so tudi v nedeljo televizijske naprave izredno slabo delovale, saj niso večkrat gledalci prav ničesar videli in slišali. Nujno bi bilo zato potrebno, da Jugoslovani čimprej tehnične napake odstranijo in poskrbijo, da se bo televizijski spored dobro videl v vseh naših krajih.

Naše kulturne organizacije pa bi se morale vsekakor potruditi, da v njih sedežih Slovenci lahko stalno gledajo televizijski spored iz matične države.

VRTNARJI SE PRITOŽUJEJO

Tržaški vrtnarji, ki vozijo svoje pridelke na zelenjadni trg v Trstu, so se pred kratkim sestali na sedežu Kmečke zveze ter razpravljali o položaju na omenjenem trgu. Ugotovili so najprej, da so trgovcem s sadjem in zelenjavo določili na trgu mnogo prostora, medtem ko je bila za domače vrtnarje določena povsem nezadostna površina.

Ker pa nameravajo sedaj prostor za vrtnarje še zmanjšati, so se prizadeti obrnili na ministrstvo za kmetijstvo ter ga prosili, naj domače proizvajalce vzame v zaščito. Novi zakon o zelenjavnih trgih namreč omogoča neposreden stik med proizvajalcem in potrošnikom ter skuša odpraviti razne posredovalce.

OBMEJNI PROMET V SEPTEMBRU

Prejšnji mesec je skozi mejne prehode na Tržaškem potovalo s prepustnico skupno 422.956 oseb. Od teh je bilo 199.797 italijanskih in 223.159 jugoslovanskih državljanov. Medtem ko se je septembra število prehodov s prepustnico zmanjšalo — skoraj 90 tisoč manj kot avgusta — se je v primeri z lanskim septembrom znatno povečalo število prehodov s potnimi listi. Tako je skozi prehode potovalo skupno 168.210 oseb, od katerih so na prvem mestu itali-

janski državljani, za njimi pa Nemci, Angleži in Francozi.

Glede na število prehodov je tudi tokrat na prvem mestu blok pri Rabujezu (Slofije).

Sesljan:

ČEMU ZAVLAČUJEJO VAŽNA DELA?

V gospodarskem načrtu 1958-59 je bilo devinsko-nabrežinski občini nakazanih 14 milijonov lir, ki naj se potrošijo za važna in nujno potrebna dela v Sesljanu in Devinu. Ker gre v glavnem za dela, ki naj se izvedejo vzdolž glavne državne poti, je sestava načrtov bila poverjena Upravi državnih cest v Trstu (ANAS). Bližamo se koncu leta 1959, a se zdi, da tehniki niso še ničesar pripravili.

Z zgoraj omenjeno vsoto denarja bi morali med drugim razširiti trg v Sesljanu, urediti več nevarnih ovinkov med Sesljanom in Devinom ter ob cesti zgraditi pločnike za pešce. Ni treba posebej poudarjati, da so ta dela neodložljiva in zato ne moremo razumeti, čemu se priprava načrtov toliko časa zavlačuje.

Beneška

† Anton Cuffolo

Zopet je smrt s kruto roko posegla v že tako redke vrste domače duhovščine v Beneški Sloveniji. Pred 5 leti je pobrala najvidnejšega, to je msgr. Trinko, sedaj pa njegovega zvestega učenca. V torek ob 9. uri zjutraj je namreč v bolnici v Čedadu umrl preč. g. Anton Cuffolo. Pokopali so ga danes, v četrtek ob 10. uri v Lazah. Ogromna udeležba sobratov in vernikov je izpričala, kako je bil priljubljen in cenjen.

O življenju pok. Cuffola se lahko napiše dolg in zelo zanimiv roman, saj je tudi njegova podoba in njegovo trpljenje razvidno iz Bevkovega romana »Kaplan Čedermac«. Preživel in pretrpel pa je mnogo več, saj so se zaletavali v njega v celi dobi fašizma, po vojni pa mu niso dali miru trikoloristi in različno preoblečeni bivši fašisti. A ni klonil. Njegovo orožje so bili bistri um in granitna katoliška načela.

Celotno njegovo delo, trud in skrb poznajo redki.

Za svoje ovčice je skrbel kot oče, poleg tega pa je bil pisatelj, zgodovinar, folklorist. Mnogo narodnega blaga je zbral. Beneška Slovenija mu bo zato vedno hvaležna. Bil pa je tudi oče revnih dijakov, posebno takih, ki so čutili duhovski poklic.

Rodil se je na Platiščah iz revne kmečke družine l. 1889, posvečen v duhovnika je bil l. 1914, služboval je prvo kot vikar, zadnji dve leti kot župnik v mali fari Laze pri Podbonescu. Trpel je na sladkorni boleznii in srce je ošibelo, pa tudi želodec je imel slab.

Naj uživa božji mir, katerega je obilno zaslužil.

SEMPETER SLOVENOV

Po vseh obmejnih prehodih naše domačije je v mesecu septembru potovalo s prepustnicami 9.035 jugoslovanskih in 2.338 italijanskih državljanov; z drugimi dovoljenji pa je prekoračilo mejo 1447 oseb. Največ prehodov je tudi to pot bilo na Stupici, in

STEVILO LJUDSKOSOLSKIH OTROK

V zadnji številki smo poročali, da je na goriških slovenskih srednjih šolah letos vpisanih skupno 333 dijakov.

Da bo slika slovenskega šolstva na Goriškem popolna, priobčujemo danes še število učencev na slovenskih osnovnih šolah.

V goriškem didaktičnem ravnateljstvu je stanje naslednje:

Gorica (ul. Croce) 52 učencev, Gorica (ul. Randaccio) 25, Standrež 48, Podgora 18, Pevma 27, Stmaver 11, Števerjan 40, Valerišče 27, Jazbine 7, Plešivo 11, Škrljevo 5; skupno 271.

V doberdobskem didaktičnem ravnateljstvu: Doberdob 55 učencev, Jamlje 28, Dol 20, Sovodnje 38, Rupa 39, Gabrje 17, Vrh 20; skupno 217.

Letos je torej vpisanih v slovenske osnovne šole na Goriškem skupno 488 otrok. To število je manjše od lanskega; sicer je letos v I. razredu tudi na italijanskih šolah manj otrok kot lani; število na slovenskih šolah pa je padlo tudi zato, ker so mnogi slovenski starši vpisali svoje otroke v italijansko šolo; med temi je žal tudi precej

Slovenija

sicer 5.557 z jugoslovanskega in 1.168 z italijanskega področja.

Naši občinski poglavarji so končno dali popraviti tukajšnji vodovod. Lanska povodenj ga je namreč hudo poškodovala in zato smo imeli poleti prav malo vode. Del stroškov za obnovo vodovoda bo poravnala država.

V kratkem prično graditi tudi drugi del poljske poti, ki pelje iz Altovice v Podar. Država je v ta namen nakazala še 900 tisoč lir.

Prebivalstvo iz Slenarta je razveselila vest, da so oblastva sklenila regulirati reko Arbeč. Videmski tehnični urad je že oddal na dražbi zgradnjo nasipa, ki bo stal okrog šest milijonov lir. Arbeč namreč ob vsakem večjem nalivu močno naraste in, ker je rečna struga med Skrutovom in Mjerso zelo plitva, prestopi voda bregove in poplavlja njive ter pogosto odnaša z njih vse pridelke in tudi rodovitno zemljo. Zgradnja nasipa bo zato zelo koristna in bo škoda vsaj znatno omejila, če ne popolnoma odstranila.

VODOVODI V NADISKIH DOLINAH

V naši domačiji je mnogo vodovodov, saj računajo, da jih je okrog 8 in nudijo vodo prebivalstvu 9 občin. Lahko zato rečemo, da skoraj ni vasi brez vodovoda. Sodijo, da je bila za ta vaška javna dela uporabljena približno ena milijarda lir. Sredstva je država v glavnem dala občinam v obliki posojil. Občine so ji pa dolg odplačevale okrog 35 let. Z leti so se pa vodovodi pričeli kvartiti in so povečini zelo zastareli. Zato v zadnjem času prebivalstvo vedno vztrajneje zahteva, naj se priprave čimprej prenove, da se škoda še bolj ne poveča in da se prepreči tudi nevarnost raznih bolezni.

V ta namen je bilo pred kratkim v Vidmu zborovanje županov čedadskega okraja, katerega se je udeležil tudi videmski prefekt. Na sestanku so preučili stanje vodovodne mreže in ustanovili »Konzorcij za manjše vodovode«, ki bo poskrbel za obnovo zastarelih naprav.

takih, ki so gospodarsko neodvisni. Zgodila se je celo sramota, da je oče, ki je sam učitelj na slovenski šoli, vpisal svojega otroka v laško.

Ti žalostni podatki so resen opomin, da bo treba za naprej posvetiti vse sile cilju, da se v bodočnosti zajezi vpisovanje slovenskih otrok v neslovenske šole.

IZ DOBERDOBA

Predpreteklo nedeljo se je v neki doberdobski gostilni pripetil izredno neljub in za vse Slovence žaljiv dogodek, ki je razburil vse vaščane. V gostilno sta stopila med številne domačine tudi neki orožnik in neki civilist. Tedaj se je eden izmed njiju obrnil h »ostilničarjevi hčerki, ki se je z domačini nogo varjala v slovensčini, in jezno dejal: »Čas bi bil, da bi nehali govoriti ta prekleti jezik!«. Drugi pa mu je pritrjeval! Tako izzivalno ravnanje je nevedno vsakega pa metnega človeka, kaj šele človeka v uniformi. Saj samo zastruplja dobre odnose med obema narodom na meji! Državna oblastva so dolžna take izbruhe proti jeziku lastnih državljanov zatreti z vso ostrnostjo že v kali. Med Italijani je sicer tudi mnogo poštenjakov, ki tako početje najodločneje obsojajo in Slovence ter njihov jezik zelo spoštujejo. Med njimi je tudi doberdobski brigadir, ki se dobro zaveda, da živi med Slovenci in se je tudi začel učiti njihovega jezika.

Goriška prefektura bo ta mesec razdelila med reveže, ki so v seznamu doberdobske občine, 10 zavrtkov, v katerih so rjuhe, obleke in razno perilo.

IZ PEVME

V četrtek prejšnjega tedna smo položili k večnemu počitku na našem pokopališču telesne ostanke Jožka Miklušca, ki so ga pripeljali v žalnem sprevedu iz kapelice goriške bolnice. Pred njegovo krsto so nosili dolgo vrsto vencev, ki so pokojniku v spomin darovali svojci in prijatelji.

Pokojnik je bil doma iz Števerjana, zanesen pa je bil v goriški livarni SAFOG. Bil je dober Slovenec in spoštovan mož.

Naj mu sveti večna luč; njegovim užalostnjenim družini ter ostalim sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

O LADJEDELNIŠKI KRIZI V TRŽICU

V petek prejšnjega tedna se je 3000 delavcev udeležilo zborovanja na glavnem trgu v Tržiču, kjer so govorniki obravnavali položaj v tržiških ladjedelnih. Tu namreč še vedno grozi nevarnost, da se ukinejo številni oddelki, zaradi česar bi se število današnje delovne sile strahotno skrčilo: od 7500 delavcev bi jih ostalo le 3100.

Prejšnji teden so na sedežu socialdemokratske stranke v Gorici zborovali tudi predstavniki 7 političnih organizacij ter razpravljali o krizi v ladjedelnih. Sklenili so, da se zopet sestanejo ta torek. Sestanka se niso udeležili predstavniki Kršč. demokracije.

OSEBNI OBMEJNI PROMET

Tudi v mesecu septembru je bil osebni obmejni promet na vseh goriških obmejnih prehodih zelo živahen. Preko prehoda pri Rdeči hiši je potovalo s potnim listom 4.364

iz Goriške

italijanskih in 3.716 tujih državljanov. To pot je bilo zlasti veliko število tistih, ki so prekoračili mejo z dvolastniškim dovoljenjem: to je storilo 11.287 jugoslovanskih in 4.864 italijanskih državljanov; z navadnimi prepustnicami pa je potovalo 75.937 oseb, in sicer 52.380 jugoslovanskih ter 23.557 italijanskih državljanov.

Ob tej priliki ponovno opozarjamo oblastva, da bi bilo zares potrebno, čimprej odpreti tudi prehod na važni ulici Sv. Gabrijela (Erjavčev drevored), kar je splošna želja vsega obmejnega prebivalstva.

VAŽEN SPORAZUM

Predsednik goriške trgovinske zbornice g. Bigot je prejšnji teden izrazil veliko zadovoljstvo, da je bil med Italijo in Jugoslavijo podpisan sporazum o obnovi železniškega prometa med železniško postajo v stari in Novi Gorici. Dogovor postane veljaven, ko ga potrdita oba parlamenta.

Promet med bivšo Svetogorsko postajo in Gorico je bil pretrgan vse od leta 1947 in zato je šel ves železniški promet med Italijo in Jugoslavijo le preko Trsta, tako da so se prevozniki stroški znatno povečali.

Novi dogovor bo obrodil velike koristi za Gorico in vso pokrajino.

SLAVJE GORISKEGA NADŠKOFA

Prejšnji teden so v Gorici svečano obhajali 50-letnico mašniškega posvečenja nadškofa msgr. Ambrosija.

V četrtek, 8. oktobra, se mu je v semenišču poklonila vsa duhovščina goriške nadškofije. V tamkajšnji kapeli se je slavljeneč po sv. maši, ki jo je sam daroval, v nagovoru spomnil značilnih postaj svojega 50-letnega duhovniškega poslanstva.

Nato je bilo v semeniški dvorani svečano zborovanje duhovščine in semeniščnikov: Nadškofa je najprej pozdravil mlad dijak ter mu po lepem nagovoru poklonil šopek cvetja. Za njim pa je o dosedanjem delovanju goriškega nadpastirja spregovoril prošt msgr. Soranzo.

Ta mu je na koncu izročil zbirko osebnih prispevkov vseh duhovnikov, ki je določena za obnovo nadškofijske kapele. Msgr. Veici pa je ziatomašniku izročil novo pastirsko palico, ki je bila izdelana po načrtu pastorala, katerega so iz zakladnice v stolnici prea leti ukradli doslej še neodkriti tatovi. Za dar so prispevali tudi verniki.

V soboto popoldne pa so se v dvorani deželni stanov na goriškem gradu zbrali predstavniki države in pokrajine ter številni župani. Po pesmi, ki jo je v nadpastirjevo čast odpel zbor Fari, se je v daljšem govoru poklonu ziatomašniku župan dr. Bernardis; za njim pa v imenu pokrajine predsednik dr. Culot. Ob koncu sta govornika izročila nadškofu spominsko darilo: dr. Bernardis pečat goriške občine iz 14. stoletja dr. Culot pa umetniški posnetek nikopejske bizantinske Matere božje iz srebra, katerega izvirnik se nahaja v Benetkah.

V nedeljo je msgr. Ambrosi imel v stolnici slovesno pontifikalno mašo, pri kateri je pel cerkveni zbor iz San Canziana. Ob koncu je msgr. Ambrosi podelil vernikom poseben blagoslov sv. očeta.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Odgovori na našo anketo

Priobčujemo drugi in zadnji del odgovora »Industrijskega delavca« na anketo: »Česa pogrešate v našem kulturnem življenju? V čem vidite vzrok in zdravilo?« Glede na izvajanja »Industrijskega delavca« objavljamo tudi danes nekaj pripomb in pojasnil skupine kulturnih delavcev.

(Uredništvo)

Prva dva odgovora na anketo se mi zdita nerealna. Zakaj? Zato ker smo Slovenci na Tržaškem razbiti na kup popolnoma nepotrebnih političnih strank, ki vsaka zase ustvarja in vsiljuje svojo kulturo, kot edino pravo, resnično in pravično (nekateri v imenu križa, drugi v imenu srpa in kladiva); vsi ostali so pa le priveski ene ali druge in ne pomenijo ničesar. Slovenci se gremo danes praktično demokristjane, komuniste itd. in tu narodnost ne igra več nobene vloge, ker so se opredelili v dva internacionalna tabora. Slovenec bi pa moral biti predvsem Slovenec. A kdo naj združi Slovence vsaj v kulturno enoto, če že ne tudi v politično?

Kdo bo ustanovil n. pr. veliko, lepo slovensko revijo (za ljudstvo, ne samo za izobražence), v katero bi lahko pisali vsi od leve na desno, ne da bi se kdo čutil ponižanega, in da bi stala malo in veliko nudila?! Nihče! Srednje poti namreč nihče ni zmožen in noče ubirati. Morda kak narodni svet? Takega sveta ne bo nihče ustanovil — in če ga tudi, ne bi trajal dolgo. Poti našega kulturnega in političnega življenja so namreč že začrtane in niso več časi izpred prve svetovne vojne, ko so bili Slovenci res Slovenci.

Danes zidamo »narodni dom«, ki ima le ime nekdanjega, ni »slovenski«, ampak politično strankarski.

Nekaj pripomb k današnjemu odgovoru

»Industrijski delavec« ugotavlja, da so tržaški Slovenci danes vključeni v vrsto nepotrebnih političnih strank. Nočemo sicer trditi, da današnja strankarska razklanost ne škoduje obstoju in razvoju tukajšnjih Slovencev. Toda obstoj mnogih strank ni po našem mnenju najhujše zlo. Kar našemu življu najbolj škoduje so zagrizenost, nestrpnost in totalitarne težnje posameznih političnih voditeljev, ki se nočejo zediniti niti na obrambi tega, kar je vsem Slovincem ne glede na njihovo strankarsko pripadnost ali svetovni nazor skupnega.

Slovenska šola, enakopravnost našega jezika v javnih uradih, dvojezični napisi na ulicah, kolonizacija naše rodne zemlje, gospodarsko zapostavljanje našega ljudstva so vprašanja, ki živo zanimajo vsakega zavednega Slovenca, pa naj pripada tej ali oni stranki. Ta vprašanja bi se seveda reševala bolj učinkovito, če bi jih stranke skupno proučevale in oblastvom postavljale skupne zahteve. Samo v tem primeru bi lahko rekli, da nastopajo v imenu vsega našega ljudstva, tujec pa bi ne mogel izvajati politike po načelu »razdvajaj in vladaj«. Za tako politiko pa je nujno potrebna skupna ustanova, pa naj se imenuje Narodni svet ali kakorkoli.

Ta ustanova bi nadalje lahko učinkovito vplivala, da bi med pripadniki raznih političnih skupin bilo več strpnosti, spoštovanja, skratka več resnične demokracije, in bi obenem pripomogla, da se reši tudi vprašanje uporabljanja »narodnega doma«, o katerem »industrijski delavec« trdi, da je »politično-strankarski«.

Da se danes tržaški Slovenci delijo v glavnem v dva politična tabora, ni prav nič tragičnega. Za obstoj naše manjšine bi bilo usodno le, če bi se tukajšnji Slovenci izrpavali samo v boju za zmago zahodnega ali komunističnega družbenega reda, a pri tem zanemarjali boj za svoje narodne pravice, ki je obenem boj za človeško dostojanstvo.

POMEN NARODNIH KULTUR

Kar se tiče nadaljnjih izvajanj »industrijskega delavca« pripominjamo naslednje: Vsak človek se rodi v določeni narodni skupnosti, katere najznačilnejši izraz je njena kultura — to se pravi — povezanost njenih članov v duhovnih dobrinah. V kulturi se namreč bolj kot v kateri koli panogi zrcali duševnost naroda. Skupno človeško kulturo pa lahko sestavljajo samo pridobitve, ki so jih ustvarile

In vendar ne moremo izpeljati nobenega poštenega načrta, dokler ne rešimo najvažnejšega problema — združiti Slovence pod eno kulturno streho. Sele kadar bomo pod eno streho, bomo lahko začrtovali pot naši kulturi, ki mora biti le ena sama (ne leva, ne desna, ampak slovenska).

Osebnost grem sicer preko vsakega nacionalizma, ker ni važno biti Slovenec, Italijan ali Nемец, ampak mnogo bolj biti — človek. Če pa je nujno, da se mora predvsem ohraniti človek, niso važne in odločilne narodnostne razlike. Narodi in njihove posebne kulturne stvaritve se rušijo v prah, taka je sedanjost!

Nisem zato ne pesimist ne mlačnež, ampak le realist in zato mislim, da je treba nekatere probleme reševati trezno in stvarno, brez nepotrebnih gesel in kričanja, da smo Slovenci. To marsikdo zahteva od ubogih sonarodnjakov, čeprav ve, da ti morda jedo italijanski kruh in da je njihova odgovornost do samega sebe, do žene in otrok zelo velika in važna stvar. Saj tu nimamo nobene slovenske soc. ustanove, ki bi preskrbela delo takemu Slovincu, ki je zaradi svoje narodne zavednosti izgubil službo! Prenapetost škoduje in živeti po pameti je bolj priporočljivo, kot pa le po občutju. Kdo sme trditi, da je tak človek samo oportunist in slab Slovenec?

Manj besed torej in več dela!

Ta moja izpoved je malo dolga, ali morda vseeno prekratka, ker bi bilo mogoče še mnogokaj napisati. Čisto gotovo bo mnogo nasprotnih mojemu mišljenju, vendar mi ugaja biti jasen. Nemara sem se v kakem pogledu zmotil, toda jaz živim med navadnimi ljudmi. S spoštovanjem

Ind. delavec P. G.

Slab vzgled

Prejeli smo naslednji dopis:

Oni dan mi je prišlo v roke Izvestje slovenskih srednjih šol v Trstu za preteklo šolsko leto. Ko sem ga prelistaval, mi je padlo v oči, koliko dijakov ima še vedno poitalijančena imena, kot jim jih je popačil fašizem. Mislim, da bi bil že čas, da bi se starši pobrigali in dosegli pri oblastvih, da jim vrnejo nekdanja imena.

Vendar pa jim njihove brezbriznosti niti ni toliko zameriti, ker imajo v tem pogledu v profesorjih slovenskih srednjih šol prav slab vzgled. Tudi med temi imajo mnogi italijanizirana imena.

V tem se razodeva po mojem mnenju hud oportunistem. Mnogi Slovenci in tudi izobraženci pri nas imajo dvoje imen, enega za svoje slovenske znanke in prijatelje, drugo »uradno« za oblast in za vse druge. Odločiti bi se morali tako ali tako, saj je ime del človekove osebnosti. V najboljšem primeru odraža taka »dvojnica« imena samo notranjo neodločnost in plašnost tistega, ki ju nosi, še bolj verjetno pa naravnost sramotno strahopetnost. Kako naj si jemljejo dijaki vzgled po takih vzgojiteljih in kako naj jih spoštujejo?

Sodobni evropski ekslibris

Studijska knjižnica v Novi Gorici je priredila razstavo z naslovom »Sodobni evropski ekslibris«. Razstavljeno je gradivo 19 evropskih držav (Avstrije, Belgije, Češkoslovaške, Danske, Francije, Grčije, Italije, Jugoslavije, Madžarske, Nizozemske, Poljske, Portugalske, Romunije, Španije, Švedske, Švice, Velike Britanije in ZSSR), ki jih zastopa približno 200 umetnikov s kakimi 400 listi. Posebne pozornosti so vredni zaradi številčnosti in kvalitete listi Jugoslavije (preko 150), Italije (54), Avstrije (43) in Češke (26). To je četrta in doslej največja razstava te vrste grafične umetnosti v Sloveniji. Bila je prirejena z namenom, da bi se ekslibris tudi med Slovenci bolj razširil in da bi kaj kmalu dobili društvo prijateljev in zbiralcev ekslibrisov, ki naj bi tudi imelo svoje glasilo.

Prihodnje leto bo na Dunaju že VII. mednarodni kongres, ki se ga bodo nedvomno udeležili tudi slovenski umetniki. Zato pomeni razstava v Novi Gorici opozorilo, da se moramo na kongres pripraviti. Lepo bi bilo seveda, če bi na Dunaju lahko že nastopili kot društvo in bi se kongresa udeležilo čimveč slovenskih umetnikov.

Od Tržačanov sodelujeta na razstavi v Novi Gorici Avgust Černigoj s 13 in Robert Hlavaty s 5 listi. Poleg tega je razstavljen tudi Černigojev ekslibris za Književno družino Luč ter še en zanimiv primerek: ekslibris Alojzija Resa iz leta 1919, ki ga je po vsej verjetnosti sam izdelal.

Prireditelj je ob tej priliki izdal tudi droben seznam razstavljalcev. M. B.

Kocbekove pesmi na radiu

Zadnje nedeljo ob 21. uri smo slišali na slovenski radijski postaji Trst »A« v oddaji »Pesniki in njih stvaritve« enajst še ne objavljenih pesmi Edvarda Kocbeka. Oddaja je pripravil Alojz Rebula, ki je napisal tudi zelo lep, a za preproste poslušalce vendarle nekoliko preveč »hermetičen« komentar. Pesmi sta predvajala Jože in Lojzka Peterlin, odlično glasbeno spremljavo, ki je močno povečala privlačnost oddaje, pa je izbral Marij Maver.

To je bila doslej nedvomno najboljša in najzvirnejša oddaja v omenjenem ciklusu in je upravičeno vzbudila največje zanimanje. Ne mislimo se spuščati v oceno Kocbekovih pesmi, reči moramo samo, da je ob njih lepoti poslušalce spreletaval srh. Zelo lep je Kocbekov pesniški jezik, in morda ga za poezijo sploh ni lepšega in primernejšega jezika, kot je slovenski.

Nova drama

Po več mesecih je končno spet izšlo neko novo slovensko leposlovno delo, in sicer na Koroškem. To je obširna drama v verzih z naslovom »Kralj Samo in naš prvi vek«. Njen avtor je Metod Turnšek. Podrobneje bomo o knjigi še spregovorili.

KDO BO NAGRAJEN?

Dne 22. oktobra bo Švedska akademija razdelila Nobelove nagrade. Imena kandidatov še niso znana. Za slovestvo prihajata najbolj v poštev francoski pesnik Saint John Perse in italijanski pisatelj Alberto Moravia. Nobelove nagrade so najvišje mednarodno priznanje za znanstvenike in pisatelje.

Ponarejevalci vina

so bili znani že v davnih časih, in sicer najbrž že tedaj, ko se je začela trgovina z vinom. Zdi se, da so bili v tej stroki pravi mojstri stari Grki in za njimi Rimljani. O ponarejevanju vina govori Rimljana Palladij in Plinij.

Oblast se je vedno borila proti ponarejevalcem vina, a kakšen nadzornik se je dal vedno podkupiti. Dante je v svoji »Božanski komediji« postavljal ponarejevalce vina v 10. krog pekla, kjer se morajo zaradi močnega srbeča neprestano praskati. Precej hudih kazni so bili deležni ponarejevalci vin v srednjem veku, posebno za vladanja Fridrika II.: ponarejevalca so za prvi prestop prebičali, za drugi so mu odsekali roko, za tretji pa glavo. V Italiji velja sedaj zakon z dne 4. avgusta 1954, po katerem se ponarejevalec vinskih pijač kaznuje z globo 1.000 lir za vsak liter ponarejene pijače, a globa ne more biti manjša od 200.000 lir.

KORUZNI CRV,

ki ima znanstveno ime pyrausta nubilalis ne povzroča velikanske škode samo pri nas, temveč tudi v ZDA, kjer računajo, da uniči letno 45 milijonov stotov koruznega zrnja ali več kot znaša enoleten italijanski pridelek.

GOLE KOKOŠI

V ZDA so vzgojili pasmo kokoši, ki so popolnoma gole. Prav mladi piščančki imajo na spodnjem delu hrbta malo puha, ki pa se kmalu izgubi. Golota se podveduje. Ni znano, čemu je ta pasma koristna.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 15. oktobra si debil, oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt šterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlato	706—709 lir

GOSPODARSTVO

Dela se mlado vino...

Ko to pišemo, je trgategv že zaključena in mošt je že v sodih. Pri nekaterih vinih je burno kipenje že prenehalo in se nahajajo sedaj v dobi tihega vrenja, tako da je v kletah slišati vedno manjše klokotanje. V mnogih pa vino še zelo burno kipi.

Ko mošt vre, moramo paziti na tole:

V dobi burnega vrenja ni nujno potrebna vrelna pilika na sodih, ker plast oglikove kisline obvaruje mlado vino pred kvarnimi primesmi zraku, kot so zlasti bakterije očetne kisline. Nujno potrebne pa so vrelna pilike v dobi tihega vrenja. Pilike morajo ostati na sodih toliko časa, dokler mlado vino ne izgubi prav vsega sladkorja.

Nadalje je nujno potrebno nadzorovati toploto. Mlado vino najbolje pokipi, če je toplota v sodu med 18 in 24° C. Če znaša več kot 25° C, moramo toploto na vsak način znižati, kar dosežemo, s tem da iz soda iztočimo primerno količino mošta ali mladega vina. Ko se nekoliko ohladi, ga zlijemo zopet v sod. Če je namreč v sodu več kot 25° C, je nevarno, da nastane grenko-sladko ali manitno vrenje: vino ostane grenko-sladko in ga ni mogoče več urediti. Nevarnost je tem večja, čim bolj se toplota približuje 30° C.

Zaradi hladnih noči in slabih kleti pa marsikje mošt noče kipeti, ker se toplota v sodu ne dvigne. V tem primeru je nujno, da v klet postavimo peč: toliko časa je treba močno kuriti, dokler mošt začne kipeti. Zatem moramo v kleti vzdrževati toploto pri 17 do 18° C, in sicer toliko časa, dokler je še količkaj sladkobe v mladem vinu.

Večkrat pa se pripeti, da v isti kleti v nekaterih sodih vino lepo kipi, medtem ko v drugih noče. V tem primeru navadno za-

dostuje, da nekaj nekipečega vina zamenjamo s kipečim.

Na vsak način naj kletarji sedaj skrbno pazijo na vino in naj poskrbijo, da bo dobro pokipelo. Med tihim kipenjem naj tu pa tam vino v sodu premešajo, da začno delovati tiste kvasnice, ki so se že vlegle na dno med drožje.

Drožje pa bo potrebno letos čimprej odstraniti iz vin, ker je bilo mnogo grozdja bolnega. Zato bomo letos nekoliko prej pretakali kot druga leta.

Ščitite zrnate pridelke

V letošnjem gospodarskem letu je marsikaj narobe. Tudi naši zrnati pridelki imajo letos preobilico škodljivcev: metuljčki obletavajo pšenico in koruzo, fižol je piškav, enako je tudi z drugim zrnjem. Skoda raste iz dneva v dan.

In vendar se da s prav malim stroškom obvarovati vse zrnje pred okvaro po raznih moljih in črvih. Prav dobro sredstvo je prah »Fitogamma cereali« podjetja Montecatini ali pa »ceregamma« podjetja Sipcam. Za 6 mesecev obvarujemo 100 kg pšenice ali koruze s 50 grami enega zgornjih sredstev; za fižol je potrebna dvojna količina. Prah premešamo z zrnjem. Po 6 mesecih moramo prašenje ponoviti.

CESNIK IN AFRISKO ČEBULO

moramo saditi oktobra, če hočemo biti s pridelkom zadovoljni. Ni treba se namreč bati, da bi jima škodoval mraz.

KORUZA IN PŠENICA — INDUSTRIJSKI SUROVINI

Koruzna in pšenica že danes ne služita samo za človeško prehrano oziroma živinsko krmo, marveč tudi v industrijske namene. Mnogi tehnik, posebno v ZDA in v Rusiji, odkrivajo vedno nove načine uporabe teh pridelkov in se zdi, da bosta koruzna in pšenica v kratkem najvažnejši industrijski surovini.

Neki tehnik v Illinoisu (ZDA) je odkril način, kako se iz žitnega škroba in petroleja dobi zelo učinkovito gorivo za raketne izstrelke. Za izdelavo plastičnih predmetov uporabljajo vedno več žitnega škroba. Iz tega dobivajo tudi razna čistila, najrazličnejša zdravila itd.

Izvoz italijanskega vina

Vrednost italijanskega izvoza vina je znašala l. 1954 nekaj nad 10 milijard lir, l. 1957 se je dvignila na 17 milijard in lanskemu letu na 18. Okoli 6 do 7 milijard predstavlja vrednost izvoženega rmuta, kar ni vključeno v zgornjih številkah.

Najboljši odjemalec za italijanska vina v sodih je Švica, ki kupi navadno 1/4 izvoženega vina. Sledi Zapadna Nemčija. Na tretjem mestu je tržaška svobodna luka, na 4. pa Avstrija. Za vina v steklenicah so najboljši kupec ZDA, katerim sledi Švica in tej Belgija. ZDA kupijo za okoli 2 milijardi lir italijanskih vin.

ŽENA IN DOM

Skrb za oči

Pesniki vseh časov so opevali in jih primerjali z biseri, a zdrave oči so mnogo dragocenejše od vseh draguljev. Najprej je skrbeti za zdravje oči, nato pa jih šele prilagoditi modnim zahtevam lepote.

Če imate tako delo, da morate oči močno npenjati (n. pr. šivanje, pisanje na stroj), izrabite vsak odmor, da pogledate skozi okno proti nebu ali proti zelenju. Če med delom občutite utrujenost v očeh, si jih za minuto zakrijte z rokami, tako da so v popolni temi. Kadar so oči zatekle in rdeče, si jih nekaj dni takole zdravite: Ker imate gotovo v sobi cvetlice, jih, ko ovenejo, ne zavržite, temveč jim odrezite stebela pod cvetom, jih zrezite na koščke in jih za slabo pest ovijte v dva kosa gaze. Pomočite ju v vročo vodo, nato iztisnite odvečno tekočino in si ju položite na zaprte oči. Namesto cvetlic lahko uporabljate tudi kamilico. Ako pa postanejo oči rdeče zaradi boleznih in ne zaradi utrujenosti, si nanje ne stavimo niti obkladkov niti jih izpiramo s kamilico, ker lahko bolezen še poslabšamo. Poiskati je treba zdravnika, da vam da primerno zdravilo.

Z očmi neprestano gibljemo, kar na žalost kvirnežno in zelo občutljivo kožo vek. Tudi med spanjem veke ne mirujejo. Zaradi tega je treba nežno kožo negovati. Nega je zelo preprosta: pripravimo si štiri kose debelo zgubane gaze, namočimo jih v zelo hladno vodo in položimo na oči. Obloge me-

njamo do sedemkrat v 12 minutah. Hladna voda krči tanko kožo vek, jo krepi in ji vrača lepoto. S tem oči osvežimo, odstranimo utrujenost, preprečimo obolenja itd. Komur se oči hitro utrujajo, priporočamo, naj si jih vsako jutro okopajo v postani vodi (pripravi si jo prejšnji večer z raztopino soli ali kamiličinega čaja). Oči potopimo v vodo in zadržimo dih. Pod vodo pa jih odpiramo in zapiramo.

Stotine gubic, ki se začno nabirati okoli oči, boste preprečili, če jih vsak večer vsaj pet minut drgnete s konci prstov, ki ste si jih namazali z mastno hranilno kremo. Nikar pa ne raztegnite kože.

Ze dolgo je znano, da mleko vsebuje vitamin, ki je nujno potreben za človeške oči. Med vojno se je izkazalo, da so mnogi ljudje zaradi pomanjkanja mleka imeli težave z očmi. Učencjaki so ugotovili, da se otrokom zelo poslabša kratkovidnost, če ne uživajo dovolj primerne beljakovinate hrane. Zato je prav, da otroci uživajo dovolj mleka.

ZA ZENSKO LEPOTO

- Da si ohraniš vitko postavo, se privadi že od mladih let tehtati se vsak mesec. Če si se nekoliko odebela, ne uživaj nekaj časa testenin, kruha in slaščic.
- Roke se ti bodo lepo belile, če si jih zdrgneš z ožeto limono.
- Če ti je narava dala slabe, redke lase ali pa ti lasje prično izpadati, poskusi naslednje: Eno žlico opranega, surovega prosa (ne kaše) namakaj čez noč v 3 žlicah vode in zjutraj pojej pomešano z medom.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

NOVA OKROŽNICA

In res je Giovanni Giolitti, razume se, da ne samo zaradi nas, temveč zavoljo nezakonitosti, ki so se sploh dogajale v novih pokrajinah Italije poslal prefektom in generalnim civilnim komisarjem v Trstu, Trentu in Zadru izredno ostro in jasno okrožnico.

»Čim bolj se bliža dan volitev«, zabičava v njej Giolitti, »tem bolj morajo Vaša Blagorodja delati na to, da se zagotovi svoboda agitacije **vsem strankam**. Volilna borba se mora vršiti v mejah zakona tudi tam, kjer je

59. Dr. E. BESEDNJAK

nasprotje idej najostreje in tekna med kandidati zelo huda. Nasilja se morajo preprečiti, pa naj jih skušajo zakriviti fašisti, komunisti ali katerakoli druga stranka«.

»Ako oblastva niso pravočasno podvzela vseh ukrepov previdnosti, tedaj naj se nasilja **kaznujejo s strogo in vestno odločnostjo** Strahovanja, izsiljevanja in grožnje so velika hudodelstva. Krivci se morajo izslediti in **takoj izročiti sodišču**. V nedeljo (15. maja) mora biti svoboda glasovanja za vsako ceno zagotovljena. Sleherno omahovanje, vsaka šibkost ali prizanesljivost oblastev bo **neopravičljiva**«.

Okrožnica je bila tako pametna in pravična, da si je nismo mogli boljše želeti. Vsak pripadnik naše narodne manjšine bi jo bil lahko z mirno vestjo podpisal.

ZA PIRANOM BUJE

Toda kaj je vse to pomagalo, ko so se vsa državna oblastva v naših krajih, od generalnega civilnega komisarja Mosconija do poslednjega orožnika na stroge pozive svojih najvišjih predstojnikov kratkomalo poživigala! Pri nas ni ukazovala več država, temveč samovolja fašistovskih nasilnežev.

V dokaz hočem navesti samo naslednje. Komaj je Giolittijeva stroga okrožnica izšla, je 13. maja prišel na občinski urad v Buje odposlanec naše Jugoslovanske narodne stranke, da po predpisu zakona izroči ob-

čini obrazce glasovnice z lipovo vejico. Naš zastopnik je ravno izvršil svojo postavno dolžnost, ko so se po 10 minutah pojavile pred njim tri neznane osebe ter ga z grožnjami prisilile, da je **podpisal izjavo**, s katero se je obvezal, da zapusti do ene ure popoldne Buje in okolico ter se v teh krajih **več ne pojavi**.

Pobrali so mu vzorce glasovnic, a mu niso hoteli dati nobenega potrdila. Svoji organizaciji v Trstu naj reče, da jih je »iz strahu izročil bujskim fašistom«. Obenem so mu pobrali denar, ki ga je imel pri sebi, ga pred odhodom temeljito opsovali ter ga povrh u-darili s — palico po glavi.

Tako so se pri nas izvrševali ukazi načelnika vlade in notranjega ministra Giolittija.

LAŽI IN SLEPARIJE

Da so se nasprotniki med volilnim bojem **posluževali proti nam tudi goljufij in laži**, je samo po sebi umljivo, pa ni bilo bogve kako nevarno. Tako so širili med naše ljudi potvorjene glasovnice z lipovo vejico, ki jih na prvi pogled ni bilo moč ločiti od pristinih. Fašisti so upali, da jih bodo razni preprosti volivci 15. maja porabili in postanejo zategadelj ti glasovi neveljavni.

Vendar v tem pričakovanju so se ušeli, kajti mi smo imeli dobro izpeljano mrežo zaupnikov, ki so volivce vestno opozarjali na take prevare. Istočasno je bilo tudi naše časopisje budno ter sproti razkrinkavalo fašistovske zvi-jače. Naši protivniki so sploh močno podcenjevali politično zrelost primorskih Slovanov. Fašistovski kolovodje, ki so pri nas odločali, so se priselili šele pred kratkim iz notranjosti Italije in niso poznali naših razmer. Umišljali so si, da so Slovenci in Hrvati zaostalo ljudstvo kot v nekaterih pokrajinah globoko na jugu države.

GONJA PROTI ŠČEKU

Zato so segali med volilno borbo po sredstvih, ki so bila pri nas brez slednjega učinka. Med drugim so razširili lažno vest, da je **Vatikan prepovedal Ščeku kandidirati**, ker je duhovnik. Da bi izmišljotina bolje držala, jo

je priobčil brez pomisleka Piccolo in njemu je sledila L'Era Nuova. Gospodje so računali, da se bodo dali številni naši volivci zmesti, misleč, da je glas oddan Ščeku, neveljaven. Obenem so Ščeka ožigosali kot »ljutega sovražnika vsega, kar je italijansko«, ter »izrazitega nasprotnika vsakega slovensko-italijanskega sporazuma«.

Laž, ki jo je Il Piccolo širil, je imela v toliko videz resnice, v kolikor je v 139. členu cerkvenega zakonika bilo res zapisano, da se v Italiji duhovniki brez dovoljenja sv. stolice ne smejo potegovati za poslansko mesto. Ravno tako niso smeli biti člani zakonodajnih teles, kot n. pr. senata, kardinali in škofje.

Il Piccolo je pa pri tem nameroma zamolčal, da so te prepovedi veljale le za Italijo, kjer sta bili Cerkev in država krvavo sprti, in ne za druge dežele. V Avstriji na priliko je ljudstvo smelo izbrati za poslance državljane brez ozira na njihov stan in poklic, torej lahko tudi duhovnika, če mu je zaupalo. Znano je, da so nekateri narodi v Avstro-Ogrski, in med njimi tudi Slovenci, imeli duhovnike celò med vodilnimi politikami. Največji med nami je bil dr. Janez Evangelist Krek.

Po zakonodaji monarhije so nadalje škofje sedeli v deželnih zborih kot tako zvanji »virilisti«, to je člani, ki jim pripada to mesto že po njihovem službenem položaju, ne da bi bilo potrebno, da jih ljudstvo voli.

Dobro se spominjam, kako sem kot srednješolec v Gorici hodil na galerijo ondotne dvorane deželnega zbora, da bi prisostvoval javnim sejam, in videl med poslanci tudi nadškofa Sedeja. K sejam je pa prihajal Sedej samo ob izjemnih prilikah, ker se kot **škof Slovencev in Furlanov** najraje ni vtikoval v politiko.

Da so pa duhovniki bili državni in deželni poslanci, je bilo v stari Avstriji nekaj vsakdanjega. To je veljalo tudi še po razpadu monarhije v vseh deželah, kjer je ostala na moči stara cerkvena zakonodaja. Tako je bil msgr. Ignac Seipel v avstrijski republikli dolgo let celo kancler ali načelnik vlade.

(Nadaljevanje)

Se vedno je vsako jutro manjkal kak paket. Vendar pa so se čutili Ukrajinci ovirani in so si zato izmislili nov sistem. Če so je mogli, so si izbrali ležišče na zgornjem pogradu, od koder so se sede lahko z roko dotaknili stropa iz debele pločevine. Ni bilo lažjega kož izrezati v stropu z naostreno žlico ali s kosom ostre pločevine luknjo, skozi katero se je splazila cela ekspedicija, ki se je nato previdno, po prstih plazila med stropom in streho nad police v dnevni sobi, kjer so spet izvrtali luknjo, skozi katero so potegnili paket, razrezani strop pa zakamufilirali, kolikor se je dalo. Plen so si nato mirno razdelili na zgornjih ležiščih in ga največji del že pojedli, preden je zazvonil taboriščni zvon in naznanil, da je treba vstati. Bili so seveda prvi pokonci in skrili ostane plena kje zunaj pred barako ali pri rojakih na sosednjem bloku. Ko so ugotovili Francozi skrivnostno izginotje svojih paketov, so goltali Ukrajinci še zadnji čokoladni »corpus delicti«.

Organizirali so si čudovito učinkovito omrežje pomagačev, ki je bilo razpleteno po vseh blokih. V tem pogledu so bili rojeni, genialni organizatorji. Ko so jim končno otežili — a ne onemogočili — tudi nočne odprave nad pakete, so si znali pomagati spet drugače. Nekega jutra sem bil slučajno priča naslednjega prizora. Neki Francoz je stopil na stol in vzel paket s police. Ko je stopal s stola, je za hip položil paket na polico odprtega okna barake. A še isti hip sta se bliskovito stegnili iz teme zunaj dve roki in potegnili paket k sebi. Niti bežečih korakov ni bilo slišati. Preden se je presenečeni Francoz zavedel, kaj se je zgodilo z njegovim paketom, in prišel k sapi ter vtaknil glavo skozi okno (precej previdno, da bi ne dobil kakšne nanjo), je bilo dvo-

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

108

rišče prazno. Tat in paket sta izginila nekje na sosednjem bloku. Francozu je ostalo le toliko časa, da je zdrdral serijo bolj ali manj krepkih, a čisto neučinkovitih kletev in žalitev na račun ruskega naroda in njegovih podjetnih sinov, nakar je bilo treba na jutranji apel in vsa zadeva je bila preteklost.

Poleg sistema pod oknom čepečega tatu so si izmislili Ukrajinci še drugega, ki je bil dejansko že rop. V gneči so izrgali Francozu paket iz rok in, preden se je prerivanje in vreščanje poglelo, je paket izginil brez sledu — spet na sosednji blok. Obdolžitve niso zalegle. Dokazov ni bilo in časa tudi ne, da bi vodili preiskave. Blokovni starešine zunaj so že piskali za apel.

Ukrajinci so imeli neizčrpno zalogo idej, kako se polastiti francoskih paketov, in podjetnosti, da jih uresničijo, jim tudi na primanjkovalo. Med Francozi in Ukrajinci se je tako izoblikovalo hudo nasprotstvo, zlasti ker se nikakor niso mogli razumeti, razen nekoliko v taboriščni latovščini. Francozi niso znali ne ruski in nobenega drugega slovanskega jezika, ogromna večina tudi prav nič nemški, Ukrajincem pa se ni niti sanjalo o lepotah francoskega jezika. Znali so kvečjemu kako popačeno psovko ali sramotilno besedo, ki so jo z užitkom ponavljali razkačenemu Francozu, ki so ga hoteli izzivati.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Škamperle zmagovalec na tekmovanju

V nedeljo se je na stadionu Prvi maj končalo štiridnevno športno tekmovanje, ki ga je priredilo PD Skamperle. Pred številnimi gledalci je v raznih športnih panogah tekmovalo okrog 60 mladincev in mladink.

V atletiki so zmagali: Lovrečić (disk: 33,30 m), Pavlica (višina: 1,75 m), Sedmak (krogla: 15,85), Jurkić (daljina: 5,81 m) in Kokošar (kros: 2'14").

V igri med dvema ognjema je ženska ekipa PD Skamperle premagala (2:1) nabrežinsko Igo Gruden. Tekmovanje v streljanju je dalo naslednje izide: 1. PD Prosek-Kontovel »A« 202; 2. PD Skamperle »A« 194; 3. PD Prosek-Kontovel »C« 171; 4. PD Skamperle »B« 163; 5. PD Skamperle »C« 158 in 6. PD Prosek-Kontovel »B« 156. Med posamezniki je bil najboljši Silvij Verginela s Proseka s 73 točkami pred Kovačičem (Skamperle) 77 in Cesarjem (Skamperle) 69. Med mladinkami so zmagale članice PD Skamperle s 184 točkami. Šahovskega brzoturnirja se je udeležilo 5 igralcev; izid je bil naslednji: 1. Kovačič (PD Skamperle) 4; 2. Starc (RMV) 3; 3. Lukeš (RMV) 2; 4. Udovič (PD Skamperle) 1; 5. Miot (RMV) 0 točk. Ugotoviti moramo, da je bil turnir slabo zaseden, če upoštevamo, da je med našo mladino veliko število ljubiteljev šaha.

Zelo zanimiva so bila tekmovanja v odbojki in namiznem tenisu. Mladinke PD Skamperle so dvakrat porazile ekipo Tabornic z izidom 2:0 (15:5, 15:8 in 15:1, 15:3). Izidi moškega turnirja: PD Skamperle »B« — Taborniki »B« 2:0 (15:11, 15:5); polfinale: Taborniki »A« — PD Skedenj 2:0 (forfait), PD Skamperle »A« — PD Skamperle »B« 2:1 (15:7, 13:15, 15:7); finale: PD Skamperle »A« — Taborniki »A« 2:0 (15:0, 15:8). Igra ni bila kdovekako lepa in se je posebno pri mladinkah poznalo, da niso vigrane. V namiznem tenisu za ženske je »A« moštvo PD Skamperle premagalo »B« ekipo z izidom 3:2. Srečanje moških ekip se je takole zaključilo: Taborniki — PD Skedenj »A« 3:0; PD Prosek-Kontovel — PD Skamperle »B« 3:0; PD Skamperle »A« — PD Skedenj »B« 3:0; Taborniki — PD Prosek-Kontovel 3:1; PD Skamperle »A« — Prosek 3:0; PD Skamperle »A« — Taborniki 3:2. Prvo mesto je pripadlo PD Skamperle, drugo članom Tabornikov roda Modrega vala. Prikazana igra je bila lepa, toda naši igralci so že večkrat igrali še bolje.

Končna lestvica je naslednja: 1. PD Skamperle 102 točki; 2. Taborniki rodu Modrega vala 52; 3. PD Prosek-Kontovel 20; 4. PD A. Sirk-Sv. Križ 8 točk. Atleti, ki so se uvrstili na prva mesta, so dobili spominske kolajne, zmagovito društvo pa pokal.

Jugoslavija odločno poražena

Nedeljski nogometni dvoboj med Jugoslavijo in Madžarsko se je zaključil s porazom Jugoslovanov, ki so izgubili vsa štiri srečanja, in sicer v Beogradu (2:4) proti A reprezentanci, v Budimpešti (0:4) proti B predstavnstvu, v Szegedinu (0:1) proti mladi reprezentanci in v Beogradu (1:3) proti mladincem.

V Beogradu so Jugoslovani igrali netočno in živčno in zaradi tega je zmaga gostov popolnoma zaslužena. »Plavi« so nastopili v naslednji postavi: Beara (Soškić); Djurković, Miladinović; Bena, Crnković (Zebec), Tasić; Sekularac, Mujić, Zebec (Kostić), Kostić (Galić), Mihajlović (Lipošinović); Madžarska pa: Grosics; Matrai, Sarosi; Bozsik (Szojka), Sipos, Kotasz (Bundszak); Sandor, Goeroecs, Albert, Tichy, Szymcsak. Sodil je Italijan Jonni; gole so zabil Albert (3), Bundszak, Mujić in Kostić.

Jugoslovansko moštvo je bilo sestavljeno iz mnogih mladih igralcev, ki bodo po vsej verjetnosti tvorili ogrodje ekipe, katera bo nastopila na olimpiadi leta 1960. Sedaj čakata Jugoslavijo še dva dvoboja: kvalifikacijska tekma z Izraelom v Tel Avivu in povratno srečanje za evropski pokal z Bolgarijo v Sofiji.

Madžarska je prišla v Beograd po dveh velikih neuspehih: SZ jo je bila izločila s tekmovanja evropskih narodov, njen državni prvak Csepel pa je po zaslugi turškega prvaka Fenerbacheja izpadel s tekmovanja za pokal evropskih prvakov. Stebri Madžarske so zdaj Grosics, Sipos, Sandor in Tichy, toda Baroti zaupa tudi mladim, in sicer v 20-letnega Goeroecsa in 18-letnega Alberta. Gledalci so najbolj občudovali mladega Florian Alberta, ki je zabil tri gole. Albert je po materi Jugoslovan in se je naučil madžarskega jezika šele pred 7 leti, ko je s podeljela prišel v Budimpešto in začel igrati za klub »Kinizsi«. Danes je 18-letni igralec najučinkovitejši napadalec moštva Ferencvaros in državnega predstavnštva.

Od športa do športa

V finalu teniškega prvenstva Italije je Pietrangeli premagal Sirolo s 3:6, 6:2, 6:0, 6:4. Naslov jugoslovanskega državnega prvaka v rugbyju je letos osvojil Partizan iz Beograda. Za njim so se uvrstili Jedinstvo (Pančevo), lanski prvak Mladost (Zagreb) in Zmaj (Zemun). Svetovni prvak v šahu Botvinnik je odigral simultanko v Hamburgu in dobil 18 partij, 10 pa remiziral. Po 20. kolu tekmovanja kandidatov, ki se zdaj odigrava v Zagrebu, je stanje naslednje: Talj 14,5; Keres 13; Petrosjan 10,5; Gligorić 10; Fischer 8,5; Benkö 6,5 in Olafsson 6. V Tehranu so bila srečanja za prvenstvo v prosti rokoborbi. Največ zmag so dosegli Rusi (3), sledijo Turki (2), Iranci (2) in Bolgari (1). Vrstni red držav je: SZ 34,5; Turčija 32,5; Bolgarija 22; Iran 19,5; Pakistan 12; Japonska 12 itd. V Varšavi so se končale tekme za svetovno prvenstvo v dviganju uteži. Namesto pričakovanega dvoboja med SZ in ZDA je na tekmovanju bilo nemajhno presenečenje, ko so se med Američane in Ruse vrinili Poljaki, ki so osvojili kar pet kolajn (1-2-2). Rusi pa so še vedno dokazali svojo veliko premoč in so v 7 kategorijah osvojili štiri prva mesta ter zmagali v končni oceni s precejšnjo prednostjo. V zadnjih tekmah so zmagali Američani (Konno) in dvigalec Martin iz Jamaike. V končni oceni so se posamezne države takole uvrstile: SZ 43, Poljska 28, ZDA 22, Iran 10, Bolgarija, Finska in Anglija 7. V baseballu je moštvo Roma osvojilo državno prvenstvo Italije. Jugoslovani so postali novi svetovni prvaki v kegljanju. Tekmovanje je bilo v Berlinu. Med ženskami je prvo mesto pripadlo Vzhodni Nemčiji. Na prejšnjih svetovnih prvenstvih je Jugoslavija trikrat zmagala (Beograd 1953, Dunaj 1957 in Bautzen 1959). Belgijec Van Looy je zmagal na kolesarski dirki Paris-Tours. Baldini pa je bil prvi na dirki po Emiliji. Atletska sezona je sicer že pri kraju, a so kljub temu bila prejšnje dni mnoga mednarodna srečanja, na katerih je bilo doseženih nekaj prav dobrih izidov. Na Dunaju je italijanska ženska reprezentanca premagala Avstrijo. Tekmovanje v Rimu je kar dobro izpadlo (Lievore C. — 80,52 kopje). Zaključile so se tudi tekme za jugoslovansko prvenstvo v košarki. Zmagala je Olimpija iz Ljubljane s 27 točkami pred Crveno zvezdo 23, Zelezničarjem 22 itd. Iz lige izpadeta zagrebška Lokomotiva in Zastava iz Kragujevca. Pred 3000 gledalci se je pred drevi v Dubrovniku zaključil zanimiv turnir v vaterpolu za Jadranski pokal. Zmagala je Jugoslavija, ki je edina izmed vseh državnih moštev neporažena zaključila naporno tekmovanje. Končna lestvica: 1. Jugoslavija 6; 2. Italija 6; 3. Madžarska 4; 4. SZ 4.

Seveda so se razne figure dobile tudi med Slovenci, ki so z vojnim hujskaštvom kazale c. kr. patriotizem. Med policijo so bili razni Mohorčiči; ime kaže na tiste, ki so deset let kasneje klečeplazili pred fašizmom.

To je samo par slik priganjačev bivše države. Z vojnim hujskaštvom si je Avstrija sama spletala mrežo, ki jo je naposled zadrgnila.

Cesar Franc Jožef v prvih dneh po atentatu ni bil popolnoma na strani ministra Berchtolda in generala Conrada, ki sta na vsak način silila v vojno. Vsaj za svoja stara leta si je želel, da bi zgodovina pisala o njegovi miroljubnosti. Vojno napoved proti Srbiji je zavlačeval tudi zaradi negotovosti, ali bo Nemčija stala Avstriji z orožjem ob strani in ali ji bo krila hrbet proti Rusiji.

V dnu svoje duše je Franc Jožef tudi slutil, da se začenjajo odločilni dnevi za njegovo monarhijo. Bal se je, da se sonce slave mogočnega cesarstva umika temnim senecam propasti. Vladarjevo omahovanje je začelo popuščati, šele ko je vojna stranka na Dunaju prepričala nemškega Viljema, da je prav zdaj ugoden trenutek za obe nemški državi v srcu Evrope, da si razdelita oblast nad svetom. Šestega julija je cesar sprejel v avdienco načelnika glavnega stana Conrada. Ta je zopet z vso vnemo pri-

102

V SONCU IN SENCI

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

govarjal k vojni. Cesar je vprašal: »Pa ste popolnoma gotovi nemške pomoči?«

Conrad je odgovoril, da je prejšnji večer poslal v Berlin posebno vprašanje v tej zadevi. »Če Nemčija odgovori, da bo na naši strani,« je vprašal, »ali potem napovemo Srbiji vojno?«

»V tem slučaju... da,« je obotavljače odgovoril cesar.

Ko so se vrata za Conradom zaprla, je Franc Jožef nemo obstal pri pisalniku in premišljal, ali se je odločil za slavo svoje monarhije ali za njen pogin. Ni si bil še na jasnem.

Zadnje ovire

Bil pa je še en mož, ki je predstavljal zadnjo oviro za vojno napoved. Ta je bil ogrski ministrski predsednik grof Stefan Tisza. Ravnal se pa ni po kakih miroljubnih namenih; tudi on je Slované strastno sovražil. Hotel je, da se Srbija pritisne ob tla, le politični in diplomatski položaj v Evropi se mu ni zdel še ugoden. Pisal je vla-

darju daljšo spomenico, kjer pravi, da ne vidi v vojni edine rešitve spora s Srbijo. Opozarja na nevarnost s strani Rusije; še bolj pa se je bal, da ne bi Romunija vdrla na Sedmograško. Tu je pa že šlo za ogrsko ozemlje. Zato svetuje, naj se Srbija diplomatsko porazi. Pošlje naj se ji ultimatum z jasnimi obtožbami. Če ne bo odgovorila popolnoma zadovoljivo, se bodo lahko začele sovražnosti. Vendar pa da je poprej treba pridobiti Anglijo, da ne poseže v spor. Rusijo pa je treba pomiriti z obljubo, da ne gre za uničenje ali priključitev Srbije. Ko bodo te diplomatske poteze uspele, si tudi Italija ne bo upala za hrbtom rovariti.

Tisza je popolnoma pravilno računal, da Avstrija ne bo mogla vzdržati na treh frontah: na Balkanu, na severu in na zapadu. Če bi ga bil cesar poslušal, bi ne bil zapislal pogina ne Avstriji ne Habsburžanom.

(Dalje)

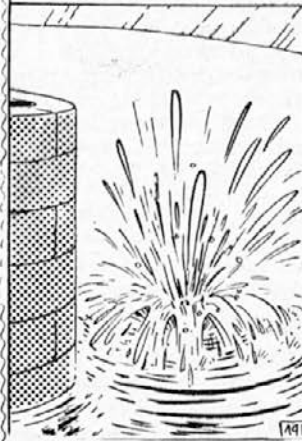
17

Za naše

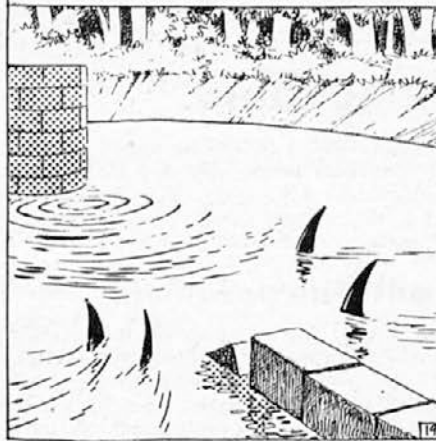
animacije

Gusarji

NAD LAROTNIKOM SO SE ZGRNILI VALOVI...

...IN RAZJAZJENI DEI SO SE BEŠNO POGNALI PROTI NJEMU...

ZVITOREPEC IN TRDONJA STA SE OBRNILA VSTRAN, DA NE BI GLEDALA STRAŠNEGA PRIZORA IN SI ZATIGNILA UŠESA

KO STA JIH ČEZ NEKAJ ČASA SPUSTILA, JE BILO VSE TIHO

HEJ, ZVITOREPEC, TRDONJA! ČAKAJTA!

EJ, KAM PA, KAM, LUMPA?... NAJPREJ STA ME PREPRICALA, DA ME BODO TA ŠCENETA POZRIJA, ZDAJ MI HOČETA PA SE POBEGNITI?... POGLEJTA, KAKO PRIZAZNO MAHAJO Z REPJI... JAZ SEM GE JIH PA TAKO BAL!...

NO, PA SMO NA SUHEM! ZDAJ MI PA NAJPREJ DOVOLJA, DA SI NAPOLNIM ŽELODEC. IMATA RAŠ ZA POD ZOB?

ZA POD ZOB?! GLEJ, TAMLE VIGI NEVAHANO SADIŠE. NE VEM GICER, ČE NI STRUPENO, TODA TEBI GOTOVO NE BO ŠKODOVALO KAR NAŽEJ SE GA!

LAROTNIK SI NI DAL DVARJAT REČI... MLEJAS! MLEJAS!

ZVITOREPEC IN TRDONJA PA STA SE PODALA NA PREISKOVANJE OVOLICE... V TEJ SMERI MORAMO! SLIŠIŠ? NEKDO PREPEVA!

Iz Trsta

SLOVENSKO NARODNO GLEDALISCE V TRSTU

V petek, 16. okt., ob 20.30 v prosv. dvorani v Borštu

DESETI BRAT

12 slik po istoimenskem romanu Josipa Jurčiča
Priredil S. Klemenčič

V nedeljo, 18. okt., ob 20. uri v prosv. dvorani A.
Sirk v Sv. Križu,

v petek, 23. okt., ob 20.30 v zadružni dvorani na
Kontovelu

Paolo Levi

PO ČEM JE RESNICA

drama v dveh dejanjih

PRISPEVKI KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu je pričelo sprejemati naročila za nakup **trtnih sadik** (divjakov in cepljenk) ter **sadnih dreves**, ki jih kmetje nameravajo saditi še to jesen. Prispevek znaša največ 50% nakupne cene. Naročiti pa moraš najmanj 50 cepljenk, 100 divjakov in 25 sadnih drevesc.

Ob naročilu moraš dati na račun 10 lir za vsako divjo trtno sadiko, 25 lir za vsako cepljenko in

100 lir za sadno drevesce. Naročila sprejemajo do 10. novembra.

Dne 31. oktobra poteče rok, ko lahko zaprosiš prispevek za nakup izbranega semena **graha**, **pšenice** in **ječmena**. Prispevek znaša največ 30% nakupne cene.

OBLETNICA

Danes, 15. oktobra, poteka eno leto, odkar je kruta bolezen spravila v grob znanega posestnika iz Trsta Josipa Jurca. Ob prvi obletnici smrti se ga spominjajo zlasti njegovi domači, prijatelji, znanci in tudi naš list, ki ga je pokojnik nesebično podpiral.

Iz Gorice

Pred kratkim je Ribijevo podjetje uvedlo na dveh progah Gorica - Steverjan zimski vozni red.

Na progi Gorica - Oslavje - Steverjan vozi avtobus ob delavnikih: iz Gorice ob 7., 7.20, 10., 12.30 in 16.; iz Steverjana ob 7.50, 8.35, 10.30, 14.05, 17.35.

Ob praznikih — iz Gorice: 14.30, 16.30, 18.30, 22; iz Steverjana: ob 15., 17. in 22.30.

Proga Gorica - Grojna - Steverjan: ob delavnikih odhaja iz Gorice ob: 6.50, 12.30, 13.30 in ob 18.; iz Steverjana: ob 7.20, 13., 14.15, 18.30.

Ob praznikih — iz Gorice ob: 15.30 in 17.30; iz Steverjana: ob 16. in 18. uri.

ROMANTIZIRANA ZGODOVINA

Tudi v Italiji se pojavljajo dela, ki podajajo zgodovino v lahki obliki, to pa ni isto kar zgodovinski roman. Znani italijanski romanopisec Riccardo Bacchelli je pokazal pot. V trilogiji *Mulino del Po* je vzel za ozadje dobo iz prvih let italijanskega kraljestva. Citatelj kar zavoha ozračje tistih časov. Isti pisatelj je pa te dni izdal pri Mondadoriju obsežno zgodovino v literarnih slikah pod naslovom *Nel fiume della storia* (V toku zgodovine). V zbirki slika z umetniško prepričljivostjo posamezne izseke iz obče in narodne zgodovine, od prazgodovine, preko Rima, Kolumba, Friderika II., Napoleona do italijanskega združenja. Pripovednik in zgodovinar sta se prijetno zliha v tem zrealu stoletju.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477